

La revolució de les esperances

Milers d'estudiants, intel·lectuals i obrers es van enfrontar, el 23 d'octubre del 1956, a la totpoderosa Unió Soviètica a Hongria. Aquesta revolta, esclafada pels tancs soviètics ara fa cinquanta anys, fou el punt d'arrencada d'una revolució que pretenia construir una nova societat socialista.

Des de la mort de Stalin l'any 1953 en diferents països del bloc socialista es vivien aires d'obertura, que semblava que s'havien de confirmar el febrer del 1956, quan en el marc del XX Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica el nou dirigent Nikita Khrushxov va fer una dura crítica contra Stalin i l'estalinisme. Sobretot a Polònia i a Hongria havien aparegut tot un seguit de dirigents reformistes que plantejaven la necessitat de construir un "socialisme nacional" a l'estil del que Tito aplicava a Iugoslàvia. Contraposat als dirigents estalinistes Rakosi i Erno Gerö —en "Pedro", l'assessor del PSUC durant la Guerra Civil a Catalunya—, l'hongarès Imre Nagy havia despertat totes les esperances de canvi, però el Govern que havia constituït el mateix 1953 havia deixat pas dos anys més tard de bell nou a l'ortodox Rakosi. L'any 1956, amb els nous aires de la desestalinització, semblava possible que finalment el canvi es podria dur a terme.

Enmig d'una crisi política considerable, la tarda del dia 23 d'octubre Budapest va viure una imponent manifestació, convocada pel cercle Petöfi i encapçalada sobretot per estudiants, de suport a Polònia. Enmig d'eslògans reclamant l'accés de Nagy al Govern i la formulació d'un "comunisme nacio-

nal", s'alçaven veus reclamant la fi del monopoli polític del Partit Comunista, l'abandonament d'Hongria del Pacte de Varsòvia, la revisió de les relacions amb la Unió Soviètica. Aquella mateixa nit, Gerö, que continuava sent pri-

mer secretari del partit, feia un discurs per la ràdio en què acusava els calumniadors de la Unió Soviètica, els xovinistes que confonien el patriotisme hongarès amb el nacionalisme burgès, els que buscaven minar el poder de la classe obrera. En el més pur estil estalinista, Gerö en realitat feia un advertiment seriós als "enemics del poble". De fet, a les 7 h de la tarda, quan Gerö donava a conèixer el seu missatge radiat, les tropes soviètiques havien començat a abandonar el seu acantonament i s'iniciaven els primers enfrontaments armats amb grups de manifestants. De fet era l'inici de la revolució. A la matinada del dia 24 es donava a conèixer al país que Nagy havia passat a formar Govern.

Esclata la revolució. El dia 24 d'octubre del 1956 la situació era, però, ja enormement confusa: amb el suport d'altres reformistes, com Janos Kadar, que l'endemà substituïa Gerö a la secretaria del partit, Nagy va intentar, des del Govern, organitzar el poder i, tot promentent la democratització i la

El dia 24 d'octubre del 1956 la insurrecció creixia en nombroses barriades de Budapest.

dessatellització d'Hongria, feia una crida als primers grups d'insurrectes perquè depessin la seva actitud, tot confiant en les negociacions amb la Unió Soviètica. Però mentre alguns grups es desmobilitzaven, atrets per les crides a la calma, la insurrecció creixia en nombroses barriades de Budapest i en altres ciutats hongareses. Aquell dia la xifra de morts havia estat de 350 i els ferits es comptaven per milers.

A partir d'aquest moment la situació es va complicar: les promeses de Nagy es concretaven en el compromís de la retirada de les tropes soviètiques, en el cas que els insurrectes abandonessin la seva actitud. El dia 26 d'octubre la revolució s'havia generalitzat arreu del país: la vaga general va anar acompanyada de la formació de nombrosos consells d'obriers i d'intel·lectuals, en el més bon estil soviètic. La reivindicació d'un "comunisme nacional" estava en boca de tots. Però es tractava també d'una revolució ideològicament plural, en què no faltaven elements anticomunistes i reaccionaris. Sense una direcció ben definida, de fet Nagy es con-

vertia en el dirigent natural del procés revolucionari. Però d'un procés que es manifestava incapaç de dirigir. La formació d'un nou govern el dia 27 d'octubre fou completament decepcionant per als insurrectes, perquè, si bé no hi havia incorporat cap dirigent estalinista, tampoc s'inclouien dirigents de la insurrecció.

A desgrat de tot, la revolució semblava guanyar terreny. Les tropes soviètiques no s'estaven de mostrar el seu astorament per la reacció popular que havien provocat i iniciaven una certa reculada en la seva acció. Però el Govern no aconseguia fer-se amo de la situació: quan el dia 29 d'octubre sol·licitava el desarmament dels grups insurrectes de la capital, la resposta fou contundent: "Que els russos marxin primer i nosaltres deposarem de bon grat les armes". A final de mes, la impressió era que la partida estava guanyada: les tropes soviètiques aparentment havien iniciat una retirada dels escenaris de conflicte, mentre que la Unió Soviètica enviava a Budapest dos negociadors, Mikoian i Suslov.

La revolució esclafada. A aquestes altures, però, la revolució estava anant massa enllà des de la perspectiva soviètica. La permissibilitat per organitzar partits es va aprofitar ràpidament per reconstruir els antics partits: el partit dels petits propietaris, el partit nacional pagès i el partit socialdemòcrata. Mentrestant, la nit del dia 31 d'octubre Nagy feia una crida a favor de la neutralitat d'Hongria, la qual cosa implicava la denúncia del Pacte de Varsòvia. Era la gota que feia vessar el got. El reformisme de Khrushxov tenia uns

El 9 de novembre, després d'una ferotge lluita pels carrers de Budapest, la rebel·lió fou aixafada, provocant centenars de morts

El fracàs final de les negociacions arribava acompanyat de l'única resposta que era capaç de donar la Unió Soviètica: la repressió pura

límits ben delimitats: en cap cas podia consentir que hom qüestionés el model soviètic. El dia 1 de novembre travessaven la frontera des d'Ucraïna i Romania reforços militars soviètics, amb tancs, artilleria i infanteria. El fracàs final de les negociacions arribava acompanyat de l'única resposta que era capaç de donar la Unió Soviètica: la repressió pura i simple. El dia 4 de novembre s'inicia l'atac sistemàtic contra Budapest i tots els centres de resistència, mentre Janos Kadar formava un nou govern i es plegava als designis soviètics.

Era el principi de la fi de la revolució. Per bé que la resistència hongaresa fos persistent i tenaç, no va poder fer front a un exèrcit molt superior en nombre i efectius. El dia 5 de novembre a la nit l'alt comandament soviètic feia una crida als obrers hongaresos i "als soldats i als oficials de l'exèrcit hongarès a fi que col·laborin al nostre costat per restablir la llibertat i la democràcia i per esclafar els elements reaccionaris". Els obrers de la fàbrica Csepel de la capital contestaven: "Nosaltres no som reaccionaris, però no volem la vostra democràcia popular, ni la victòria del nostre país que ens proposeu enfilant-nos la boca dels vostres canons." El dia 9 de novembre, després d'una ferotge lluita pels carrers de Budapest, la rebel·lió fou finalment aixafada, provocant centenars de morts. Més de 200.000 hongaresos escapaven cap a Occident, i pel que fa a Imre Nagy, que havia estat detingut, més tard fou objecte d'una farsa de judici i morí executat el 17 de juny del 1958.

Pelai Pagès i Blanch